

ÂŞIKLIK GELENEĞİNDE KIBRIS SORUNU
THE CYPRUS PROBLEM IN THE MİNSTRELSY TRADİTİON

AHMET ÖZGÜR GÜVENÇ

Doç. Dr., Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi
*Assoc. Prof. Dr. Atatürk University, Faculty of Literature,
Department of Turkish Language and Literature*

aoguvenc@atauni.edu.tr

 <https://orcid.org/0000-0002-7232-7219>

Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi-Journal of Turkish Language and Literature
TÜRKDED-1, Aralık-December-2020 Rize

Makale Türü-*Article Types* : Araştırma Makalesi-Research Article
Geliş Tarihi-*Received Date* : 27.10.2020
Kabul Tarihi-*Accepted Date* : 18.11.2020
Sayfa-*Pages* : 76-93

ÂŞIKLIK GELENEĞİNDE KIBRIS SORUNU

*Doç. Dr. Ahmet Özgür Güvenç**

Özet

Toplumun bir ferdi ve sözcüsü olarak âşık, şahit olduğu veya duyduğu olaylara kayıtsız kalmayan bir sanatçıdır. Şiirlerinde bilhassa toplumsal konular üzerinde durmayı kendine görev edinen âşık, bu bilinçle mizahi veya ciddi bir üslup takınarak duygu ve düşüncelerini dile getirir. Toplumsal konular içinde farklı etkenler nedeniyle ayrılmış gruplar arasında meydana gelen çatışmalar ve anlaşmazlıklar önemli bir yere sahiptir. Din ve ırk olguları, dünyada toplumlar arasındaki ayrışmaları tetikleyen başat etkenlerdir. Tarihsel süreçte bu tip bir ayrışmanın yaşandığı yerlerden biri de Kıbrıs'tır. Yaklaşık beş yüz yıldır bir Türk vatanı olan ada, maalesef 20. yüzyılın başlarından itibaren güzelliğine gölge düşürecek kötü olaylara sahne olmuştur. Kıbrıs'ın 1925 yılında İngiliz yönetimine geçmesi, adada yaşayan iki toplum (Türkler ve Rumlar) arasındaki dengelerin Rumların lehine dönmesine sebebiyet vermiştir. Böylece adada yaşayan Türkler, batılı güçler tarafından şımartılan ve desteklenen Rumların kötü muamelelerine maruz kalmışlardır. Türkiye Cumhuriyeti devleti ve halkı adadaki soydaşlarına yönelik yapılan zulme sessiz kalmamış, adada gerçekleşen Türklere yönelik maddi ve manevi şiddete her platformda tepki göstermiştir. Tepki gösterenler arasında halkı sözcüsü olarak tanımlanan âşıklar da vardır. Âşıklar, bu insanlık dışı muameleleri olayların başladığı günlerden itibaren şiirlerinde dile getirmişlerdir. Anlaşılacağı üzere âşıkların Kıbrıs sorunuyla ilgili üretimleri yalnızca 1974'te yapılan barış harekâtıyla sınırlı değildir. Harekâttan yıllar önce başlayan Kıbrıs sorununa yönelik âşık tarzı üretim, harekâttan sonra da canlı bir şekilde devam etmiştir ve etmektedir. Bu çalışmada Kıbrıs sorunuyla ilgili âşık tarzı şiir üretimi üzerinde durulacaktır.

Anahtar Sözcükler: Âşık Şiiri, Kıbrıs Sorunu, Barış Harekâtı.

THE CYPRUS PROBLEM IN THE MİNSTRELSY TRADİTION

Abstract

As a member and spokesperson of the society, the minstrel is an artist who is not indifferent to the events he witnessed or heard. The minstrel, who takes it as his duty to focus especially on

* Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi, aoguvenc@atauni.edu.tr.

social issues in his poems, expresses his feelings and thoughts in a humorous or serious manner with this awareness. Among social issues, conflicts and disagreements that occur between groups that are separated due to different factors also have an important place. Religion and race facts are the main factors that trigger the divisions between societies in the world. Cyprus is one of the places where this kind of separation took place in the historical process. The island, which has been a Turkish homeland for nearly five hundred years, unfortunately, has been the scene of bad events that will shadow the beauty of the island since the beginning of the 20th century. The British rule in 1925 caused the balance between the two communities (Turks and Greeks) living on the island to turn in favor of the Greeks. Thus, the Turks living on the island were subjected to the ill-treatment of the Greeks who were spoiled and supported by the western powers. Republic of Turkey and her people, made their compatriots living on the island reacted against the persecution. Among those who reacted are the minstrels, who are defined as the spokesperson of the people. Minstrels have expressed these inhumane treatments in their poems since the beginning of the events. As it can be understood, the production of the minstrels regarding the Cyprus problem is not limited to the peace operation in 1974. The minstrel-style production on the Cyprus problem started years before the operation and continues vividly. This study will focus on the production of minstrelsy style poetry on the Cyprus problem.

Keywords: Poem of Minstrel, Cyprus Problem, Peace Operation.

Kıbrıs Sorunu

Türkiye'ye olan yakınlığı, jeopolitik ve jeostratejik konumu bakımından önemli bir yere sahip olan Kıbrıs adası II. Selim döneminde (1571) Osmanlı İmparatorluğu topraklarına katılmış ve 1878 yılına kadar fiilen bu imparatorluğun bir parçası olmuştur. 1877-1878 Osmanlı-Rus savaşlarının acı yenilgisinin bir sonucu olan Ayastefanos Antlaşması'yla büyük toprak kaybına uğrayan Osmanlı yönetimi 4 Haziran 1878 tarihinde imzaladığı İngiliz-Türk savunma anlaşması (Anglo-Turkish Convention) gereği Kıbrıs'ın yönetimini egemenlik hakkı Osmanlı İmparatorluğu'ndan kalmak kaydıyla İngiltere'ye devretmiştir. Osmanlı'nın I. Dünya Savaşı'na katılması üzerine Kıbrıs, İngiltere tarafından resmen ilhak edilmiştir. 24 Temmuz 1923'te imzalanan Lozan Anlaşması'yla Türkiye, Kıbrıs'ın İngiltere'nin bir kolonisi olduğunu tanımış ve bunun sonucunda Kıbrıs resmen ve hukuken 1925'te İngiltere'ye bağlanmıştır. İngiltere'nin 1878'den 1960'a kadar devam eden adadaki yönetimi sürecinde adada yaşayan iki toplum arasındaki eşitlik Rumların lehine bozulmuştur. Adanın yönetiminde köşe başlarını ele geçiren Rumlar, yönetimdeki güçlerini kullanarak adadaki Türk toplumunu baskı altına almaya başlamışlar ve Enosis yani adanın Yunanistan'a ilhakı düşüncesini somutlaştırmak adına harekete geçmişlerdir. 1954'te başpiskopos Makarios, Yunan başbakanı Papagos'u ikna ederek Kıbrıs sorununun BM'ye götürülmesini sağlar. Sorunun uluslararası platforma taşınması üzerine Kıbrıs

konusunda uzun süredir sessiz kalan Türkiye devreye girer. Türkiye'nin meseleye dâhil olmasıyla Rum-Yunan ittifakının talebi, BM genel kurulunda yapılan oylama sonucunda reddedilir. Uluslararası platformun desteğini alamayan Rum-Yunan ittifakı Enosis'i yıldırma politikasıyla gerçekleştirmeye karar verir. Bu amaçla Eoka adlı terör örgütü kurulur. Eoka'nın saldırıları ve Türklerin bu saldırılara karşılık vermesi adadaki tansiyonu bir hayli yükseltir. Diğer taraftan bu gelişmeler doğrultusunda Türk-Yunan ilişkileri de bozulur. 20 Ağustos 1960'da yapılan anlaşmayla Türkiye-İngiltere ve Yunanistan'ın garantörlüğünde bir anlaşma yapılır. Anlaşma çerçevesinde belirlenen "Ortaklık Cumhuriyetinin Temel İlkeleri"nde adadaki iki toplumun barış ve refah içinde yaşayabilmesini sağlayacak olan belli başlı koşullar sıralanmıştır. Böylece Kıbrıs Cumhuriyeti kurulur. Ancak Yunan-Rum ittifakının Enosis düşüncesinden vazgeçmemesi bu olumlu sürece ve yapıya gölge düşürmüştür (Gazioğlu 2001: 255-271). Devam eden süreçte 1963-64, 1967 ve 1974 Kıbrıs buhranları yaşanmıştır. Türkiye, Cenevre görüşmeleri devam ederken Rumların Erenköy bölgesindeki Türkleri katletmeye başlamaları üzerine 8-9 Ağustos 1964 tarihinde Rum mevzilerini hava kuvvetlerine ait uçaklarla bombalayarak Kıbrıs konusundaki kararlılığını dünyaya göstermiştir. Türkiye'nin bu kararlı davranışı Rumların geri çekilmelerine sebep olmuştur. 1967 buhranında ise yine Türklere karşı harekete geçen Rumları 18 Kasım günü bölgede alçak uçuş yapan Türk uçakları durdurmuştur. Kıbrıs gerginliğini had safhaya ulaştıran olaylar 1974 yılında cereyan etmiştir. Eoka tedhişçilerinden, Kıbrıs'ta Türklere karşı yaptığı kıyımlarla tanınan, Nikos Sampson'un bir darbe yapıp Makarios'u düşürerek Kıbrıs Elen Cumhuriyeti'ni kurduğunu ilan etmesi bardağı taşıran son damla olmuştur. Çünkü Sampson darbesi, Enosis'in yani adanın fiilen Yunanistan'a ilhakından başka bir anlama gelmemektedir. Böylece Garanti Anlaşması'nın 4. maddesinin verdiği yetkiye dayanarak Türkiye Kıbrıs'a müdahale hakkına sahip olmuştur. İngiltere'nin desteğini alamayan Türkiye, 1. Kıbrıs harekâtını 20 Temmuz 1974 sabahı tek başına gerçekleştirmiştir. 22 Temmuz'da sağlanan ateşkesle Kıbrıs'ta anayasa düzeninin yeniden tesisine yönelik çalışmalar Türkiye, Yunanistan ve İngiltere hükümetleri arasında görüşülmeye başlanmıştır. Diğer taraftan Yunan-Rum ikilisinin anayasa düzeni konusunda kesin bir tavır sergilememesi ve adadaki Türklere saldırıların devam etmesi Türkiye'nin 14 Ağustos 1974 sabahı ikinci harekâtı başlatmasına neden olmuştur. 16 Ağustos'ta yapılan ateşkes, Kıbrıs sorununun çözüme ulaşmasını sağlayacak olan diyalog sürecinin başlamasına yönelik çalışmaları harekete geçirmiştir (Armaoğlu 1991: 785-806). 1974'ten bu yana tarihinin en barışçıl dönemini yaşayan Kıbrıs'ta meydana gelen çeşitli gelişmeler Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin ilan edilmesine vesile olmuştur. Ancak Yunanistan'ın AB üyesi olmasıyla sorunun AB tarafından yanlı bir şekilde ele alınması ve ABD'nin geçmişte yapılan anlaşmaları göz ardı etmesi Kıbrıs sorunun hâlen bir sonuca ulaşamamasının temel sebepleri arasındadır (Kili 2008: 283-284).

Yukarıda kısaca değinilen Kıbrıs sorununu, tarihsel süreçte yakından takip eden Türkiye halkı, Kıbrıs Türklerinin çektiği sıkıntılara yayın organlarının yansıttığı ölçüde şahit olmuştur. Halk, Makarios, Grivas adlarını, Enosis kavramını ve Eoka örgütünü, yayın organları aracılığıyla tanımış, Türklerin Kıbrıs'ta gördüğü kötü muameleleri gazetelerin ilk sayfalarında yer alan haberlerden öğrenmiştir. Bu haberler kamuoyunun dikkatini çekmiş 1950'li yılların ilk yarısının sonlarına doğru Türkiye'de Kıbrıs'ta meydana gelen olaylara karşı sivil bir tepki oluşmuştur. Kıbrıs'ı Türkiye'nin bir parçası olarak gören Türkiye halkı, talebe birliklerinin düzenledikleri ayrı ayrı veya ortak mitinglere coşkuyla katılarak Kıbrıs Türklerini desteklemişlerdir. Öyle ki söz konusu mitingler devlet radyosundan naklen yayınlanmıştır (Çavdar 2004: 49). Kıbrıs'ın kuzeyinin bir il olarak Türkiye'ye katılmasını öngören ve Enosis düşüncesine karşı ortaya atılan "Taksim Politikası", yürüyüşlerde atılan "Ya Taksim, Ya ölüm" sloganıyla desteklenmiştir.

Söz konusu yıllarda toplumun birer ferdi olan âşıklar da tüm bu olup bitenlere ilgisiz kalmamışlar, duygularını ve düşüncelerini şiirleriyle dile getirmişlerdir. Bu şiirlerden bazıları Kıbrıs'ta Türklere yapılan zulmün karşılıksız kalmaması gerektiğini ifade etmeleri bakımından dikkat çekicidir.

Âşık Şiirinde Kıbrıs Sorunu

Âşık, içinden çıktığı toplumun bir ferdi olarak çevresindeki hiçbir şeye kayıtsız kalmaz. Bu yönüyle âşık, toplumun nabzını tutan, gündemi okuyan ve olayları kendi görüşlerine göre yorumlayan bir sanatçıdır. Özellikle kitle iletişim araçlarının olmadığı dönemlerde toplumu çeşitli sosyal ve siyasal olaylardan haberdar eden âşık, hayata dair tecrübelerini topluma aktarmayı ve bilgisi dâhilinde beşerî konularda toplumu aydınlatmayı kendine görev bilmiştir. Bunların yanı sıra eğlendiren ve gerektiğinde içinde yaşadığı toplumun haklarını savunan kişiler de yine onlardır. Dolayısıyla hareket alanı geniş olan âşık, sosyal-siyasal-dinsel ve kültürel meseleler de dâhil olmak üzere her konuda düşüncelerini dile getirebilme serbestliğine sahiptir. Kısacası o, düşünceleri, sezgileri, gözlemleri ve saptamalarıyla topluma ayna tutar. Bunu da en iyi bildiği şekilde yani sanatıyla yapar.

Fuad Köprülü, senelerce gezip dolaşan ve şairliği halk tarafından onaylanmış âşıklardan oluşan *Tavuk Pazarı Cemiyet-i Aşıkanesi*'ne hükümetten resmen maaş alan *Reis-i Aşıkan*'ın başkanlık ettiğine değinerek 19. yüzyılda âşık tarzı şiir geleneğinin kurumsal bir yapıya büründüğüne dikkat çekmiştir. Bu kurumsal yapı sayesinde âşıklar yalnızca İstanbul'da değil ülkenin dört bir yanında sanatlarını icra ederlerdi. Âşıklar cemiyeti, muteber çöğür âşıklarından bir kısmını şehir merkezlerine, sancaklara ve kazalara gönderirdi. Buralarda toplanan âşıklardan bir kısmı daha küçük yerleşim merkezleri olan nahiye ve köylere dağıtılırdı. Gönderilen âşıklar gittikleri yerin kahvehanelerinde oturup fasıllar yapar, ahaliyi savaşa teşvik eden ve dini duygularını harekete geçiren destanlar, güfteler, koşmalar okurlardı. Halkın hissiyatını hükümetin

istediği yöne kanalize edebilme yeteneğine sahip âşıklar, bu özellikleri sayesinde hükümet tarafından himaye edilirdiler (Köprülü 1914: 3). Köprülü'nün bu dikkati, o dönemlerdeki âşıkların halkın hissiyatını bilen, toplumun nabzını tutan ve sözlerine itibar edilen kişiler olduklarını gözler önüne sermektedir. Bu bağlamda âşıkların önemli bir propaganda aracı olarak gerek devlet gerekse devlet adamları tarafından kullanıldıkları görülmektedir. Sözgelimi şanı ve nüfuz sahibi olmayı seven Şam valisi Nasuh Paşa birer propaganda vasıtası olarak birçok saz şairini himayesinde tutmuş ve onlara lütfkâr davranmıştır. Öyle ki 18. yüzyılın belli başlı âşıklarından Ali, Hoca Oğlu, Hükmi ve Kâtibi, paşanın merkezi idare tarafından idam ettirilmesi üzerine çok hararetli ve methedici destanlar ve divanlar yazarak (Köprülü 2004: 346-347) hem hamilerinin ölümüne karşı duydukları üzüntüyü dile getirmişler hem de kendilerince haksız buldukları bu olayın propagandasını yapmışlardır. 19. yüzyılın ünlü âşıklarından Erzurumlu Emrah, II. Mahmud'un yayınladığı bir fermanla fesi Osmanlı İmparatorluğu'nun resmî başlığı olarak ilan etmesi üzerine yazdığı meşhur "Püskül Destanı"yla bu yeniliği halka benimsetmeyi ve beğendirmeyi amaçlamış (Köprülü 2004: 628), başka bir ifadeyle fesin propagandasını yapmıştır. Yine aynı yüz yılın önde gelen âşıklarından Dertli'nin de fes redifli bir kaside yazarak padişaha sunduğu kayda geçen bilgiler arasındadır (Düzgün 2011: 26). Diğer taraftan âşıklar birer propaganda aracı olarak yalnızca devlet erkânı tarafından kullanılmamıştır. Devlete isyan eden asilerin de adamlarının moralini yüksek tutmak ve kazandıkları askerî başarıların propagandasını yaptırmak amacıyla âşık himaye ettikleri bilinmektedir (Çobanoğlu 2000: 113).

Osmanlı İmparatorluğu'nun Kıbrıs'ın da içinde yer aldığı Akdeniz coğrafyasındaki askerî mücadelesi, bu bölgede asker olarak görev yapmış halk şairleri tarafından 15. yüzyıldan itibaren dile getirilmeye başlamıştır. Oğuz Ali, Dalışman, Geda Musli, Çırpanlı, Armutlu, Kul Çulha gibi levent âşıklarla başlayan deniz zaferlerini ve bölgedeki askerî olayları ele alan şiir söyleme geleneği 19. yüzyılın sonuna kadar devam etmiştir (bk. Elçin 1988). Bu kadar yoğun bir şiir üretimi içinde Kıbrıs'ın fethine yönelik âşık şiirlerine rastlanılmaması da 16. yüzyılda gelenekle ilgili fazla belgeye ulaşılamamasına bağlanabilir. Öyle ki Girit adasının fethine dair birçok şiir varken, Kıbrıs'ın fethini anlatan şiirlerin olmaması pek de anlaşılır bir durum değildir. Ancak daha geniş bir perspektiften konuya yaklaşıldığında fethin edebiyat dünyasındaki yansımalarına rastlanılabilmektedir. Dönemin divan şairlerinden Şerîfî'nin manzum-mensur karışık bir şekilde ortaya koyduğu "Fetihnâme-i Kıbrıs", bu hususta verilebilecek örnekler arasındadır (bk. Külekçi-Karabey 1995). Diğer taraftan adada meydana gelen siyasi olayların da edebiyata yansıdığı görülmür. Aynı zamanda Mağrip'te¹ askerlik de yapmış olan Kıbrıslı âşık Kenzî (1796-1839)'nin 1833 Kıbrıs ayaklanmasını ele aldığı "Kıbrıs Destanı" bu hususta dikkatlere sunulabilir. Otuz

¹ Kuzey Batı Afrika Bölgesini ifade eden bir isimdir. Tunus, Cezayir, Fas, Batı Sahra ve Libya'yı içeren bölgenin adıdır.

sekiz dördlükten oluşan destanda, ayaklanmanın nasıl çıktığı ve nasıl bastırıldığının ayrıntılı bir şekilde anlatıldığı görülür (Bayrı 1964: 3356-3358).

Stratejik öneme sahip bir ada olması Kıbrıs'ın sürekli gündemde kalmasına neden olmuştur. Daha önce de üzerinde durulduğu üzere adanın resmen ve hukuken 1925 yılında İngiltere'ye bağlanması adada yaşayan iki toplum arasındaki eşitliğin Rumlar lehine değişmesine sebebiyet vermiştir. Ada yönetiminde önemli görevlere getirilen Rumlar, yönetimde elde ettikleri gücü kullanarak adadaki Türk halkını baskı altına almaya başlamışlardır. Rumlar, adanın Yunanistan'a ilhakı düşüncesini somutlaştırmak için harekete geçerek Türk halkı üzerinde şiddete, hatta katliama varan çirkin, haksız ve hadsiz muamelelerde bulunmaktan geri kalmamışlardır. Yunanistan'ın da müdahil olduğu bu insanlık dışı davranışlar ana vatan Türkiye tarafından yakından takip edilmiştir. Türkiye halkı Kıbrıs'ta gerçekleşen olaylara tepki göstererek soydaşlarının yanında yer aldığını her fırsatta dünya kamuoyuna duyurmuştur. Türk halkının haklı tepkisinin duyurulmasında medyanın yanı sıra âşıklar da önemli rol üstlenmişlerdir. Dolayısıyla 20. yüzyıl âşıklık geleneğinde Kıbrıs sorunu ile ilgili söylenen şiirler yalnızca 1974 tarihli barış harekâtıyla sınırlı değildir. Âşıkların bu konudaki üretimleri Kıbrıs'ta olayların patlak vermesiyle birlikte başlamıştır. Bu şiirlerde genellikle Rumlara ve Yunanlara gözdağı verilirken, Türkiye halkının Kıbrıs Türk halkının yanında olduğuna dair mesajlar iletilmiştir. Örneğin Âşık Ali İzzet Özkan, 1951 yılında Kıbrıs'a yaptığı bir gezide adanın tarihi geçmişi ve gerçekleriyle ilgili bilinçlendiğini belirterek bu konudaki duygu ve düşüncelerini dile getirdiği bir şiir söylemiştir. Şiirde Türklük imajı üzerinden Rumlara mesaj verilerek, Kıbrıs konusunda Rumların ve destekçilerinin yersiz hayallere kapılmamaları tavsiyesinde bulunulmuştur. Söz konusu şiirin birkaç dördlüğü şöyledir:

*Sus artık, ağzından bırak Kıbrıs'ı.
Gözlerin kör, dilin lâl olur sonra.
Kaldırma yerinden yatan aslanı,
Akar mundar kanın sel olur sonra.*

*Ey Türkoğlu, tunç kalesin çetin ol.
İtler ürür, kervan geçer, metin ol.
Kes, kâfir sesini; utan, sakın ol.
Yanar memleketin kül olur sonra.*

*Zehir etme kendin tatlı aşını,
Tacın, tahtın gider, gördüm düşünü.
Okurken tarihi yıkma kaşını,
Vatanın Türklere mal olur sonra.*

...

*Kıbrıs bizim, Türkler savaş başında
Tapulu mülkümüz, oku karşında.
Aç tavuklar darı görür düşünde
Hayal pilavları yal olur sonra...
(Önür, 1964: 3359)*

Karşılıklı âşık Dursun Cevlânî harekâtından yirmi üç sene evvel gittiği Kıbrıs'ta söylediği bir şiirle Enosis düşüncesinin önderlerinden Makaryos'a seslenmiştir. Cevlânî, şiirinde Makaryos'a hakaretimiz ifadelerde bulunmuş ve Yunan ordusunun Türk kurutuluş savaşında uğradığı

hezimeti hatırlatarak tarihin tekerrürden ibaret olduğunu vurgulamıştır. Ayrıca Kıbrıs'ın fethi sürecinde Magosa kuşatması sırasında şehit düşen Canbolat Bey'i örnek gösteren âşık, Türk ordusunda böyle kahraman askerlerin tükenmeyeceğini belirtmiştir.

*Yeter kahpe yeter havlayıp durma
Bilmez misin Kıbrıs Türk'ün malıdır?
Enosis asfaltta çiğnenir geçer,
Onu yazan şebekenin elidir.*

*Bırak pis ağzından sen bu mır mırı,
Hatırlarsan Afyon'u, İzmir'i,
Akdeniz'e gark oldular her biri,
Kan lekesi süngümüzde bellidir.*

*Kızdırma Mehmed'i girer savaşa,
Sonra darıldırın çıkmazsın başa,
İşte sana ibret Can Polat paşa,
Magusa'da yatan onun koludur
...*

*Dursun Cevlani'yi kızdırma yeter,
Zaten kahramandır başında biter,
Sazı süngü olur atomdan beter,
Zannetme yorgonun kalma kalıdır.
(Cevlani-Kaya 1999: 77)*

Adanalı âşık Ferrahi, “Türklerin Kıbrıs'a Haykırış Destanı” başlıklı şiirinde Kıbrıs'a askerî bir müdahalenin zamanının geldiğini anlatır. Harekâttan beş yıl önce vefat eden Ferrahi, bu şiirinde adadaki Türk halkına yapılan kötü muamelenin karşılıksız kalmaması gerektiğini ve adada olanlara seyirci kalınmamasını ister. Türk milleti topyekûn adaya çıkararak zafer bayrağını dikmelidir.

*Ey aslanlar Rumlara vurun
Vurun Türk milleti zafer günüdür
Şu hain Rumların dersini verin
Verin Türk milleti zafer günüdür*

*Tarihi kendine güldürenleri
Kahpece Türklere saldıranları
Mahzun çocukları öldürenleri
Kırın Türk milleti zafer günüdür*

*Çek kınından göster kılıcın eğri
Vur da parçalansın düşmanın bağı
Türk evladı yürü Kıbrıs'a doğru
Yürün Türk milleti zafer günüdür
...*

*Alçakça başladı Türk'ü kırmaya
Bu iş gelmez öyle bakıp durmaya
Türk ordusu hazır hesap sormaya
Sorun Türk milleti zafer günüdür...
(Atılğan 1997: 145-146)*

Benzer şekilde Kadırlılı Âşık Halil Karabulut da Rumların yaptığı taşkınlıkları örnek göstererek “Farz Oldu” adlı ve redifli şiiriyle artık Türkiye'nin harekete geçmesi gerektiğini belirtmiştir. Karabulut'un Kıbrıs Türk halkına seslendiği bir de “Sabır Et” redifli şiiri vardır. Âşık bu şiirinde yakında yardıma gelineceğine dair adadaki Türklere söz vermektedir (bk. Sakaoğlu 2002: 459).

Şu Kıbrıs'ta Rumlar Türk'e saldırmış,

Makariyos gеме almış azıyı

*Neymiş maksatları görmek farz oldu.
Suçsuz kardeşleri vurmuş öldürmüş,
Katillerden hesap sormak farz oldu.*

*Anasından ayıracak kuzuyu,
Arsız Yunan tez unutmuş maziyi,
Ona yine bir ders vermek farz oldu.*

*Kuduz itler masumları dalamış,
Dişlerini kanlarına bulamış,
O soydaşlar bizden yardım dilemiş,
Varıp yaraların sarmak farz oldu.*

*Bir laf etmiş bir halt etmiş Makaryos,
Ahdî anlaşmayı eylemiş paydos,
İşbirlikçi Yunan ile piskopos,
İkisine birden vurmak farz oldu...
(Sakaoğlu 2002: 458)*

Kıbrıs Türk halkının gördüğü kötü muameleye karşı Türkiye’de oluşan sivil tepkinin düşünce bağlamında 1950’li yıllardaki sembolü olan “Taksim Politikası”nın “Ya Taksim, Ya Ölüm” şeklindeki sloganı, âşık şiirinde de karşılık bulmuştur. Samsunlu âşıklardan Kemali Bülbül, “Ya Taksim Ya Ölüm” başlıklı şiirinde, bu sloganın işaret ettiği hedefin sözde kalmayacağını, gerçekleşeceğini sözünü vermiştir.

...
*Adalar içinde bulunmaz eşin
Ana vatanından doğar güneşin
İnan peşinde on iki kardeşin
Çekme zerre kadar elem Kıbrıs’ım*

...
*Ant içip söz verdik Fazıl Küçük’e
Zaten yakışanı buydu Türklüğe
Taksim seslerimiz yükseldi göğe
Kimsecikten yoktur pervam Kıbrıs’ım*

*Yunan’a verirsem affetmez dedem
Emir bekliyorum yoktur acelem
Antalya, Anamur, İzmir İskelem
İstersen havadan gelem Kıbrıs’ım*

*Taksim Taksim diye ısrar eyledik
Duymayan kalmadı tekrar eyledik
Uğrunda ölmeye ikrar eyledik
Zaferle bitecek davam Kıbrıs’ım...
(Köktürk 2011: 182-184)*

Aksaraylı Âşık Molla ise harekâttan beş yıl önce Kıbrıs meselesiyle ilgili duygularını “Kızıl Papaz Çekil” başlıklı bir şiirle dile getirmiştir. Bu şiirde de asıl hedefin Makaryos olduğu dikkat çeker.

*Kızıl Papaz çekil benim yurdumdan
Ayrılmam bu şerefli ordumdan
Kıbrıs için dökeceğiz asil kan
Ne yapar ki, senin gibi kör şeytan*

*Benim kolum çelik ısramazsın
Otuz milyon Türk’ü susturamazsın
Ölürsem şehidim kalırsam gazi
Alacağız kardeşlerimizin ahını*

Sakalı uzunca kalbi çok kara

Filolarım Akdeniz’e çekilsin

*Kalbimize açtın umulmaz yara
Kızıl peçe giyen kötü maskara
Ezeceğiz biz seni tutanları*

*Gören düşmanların beli bükülün
Al sancağım şu Kıbrıs'a dikilsin
Gürler âşık Molla vatanım diye
(Akça 1969: 63)*

Sivaslı âşık Atıf, Kıbrıs halkının yaşadığı zulme dair çeşitli kesitlerin tasvirini yaptığı bir şiirinde adadaki Türklerin harekât öncesi durumunu gözler önüne sermiştir. Aşığın bu şiiri adada yaşanan felakete dikkat çekerken aynı zamanda bir an önce bir şeyler yapılması gerektiğine de vurgu yapmaktadır.

*Kıbrıs Türklük için bir mezar olmuş
Köylüsü göç etmiş sönmüş ocağı
Halkının nefesi ahüzar olmuş
Mateme bürünmüş ovası dağı*

*Dünkü şen yuvalar ateşe yanmış
Ak saçlı nineler kanla boyanmış
Dedeler vurulmuş yere yasanmış
Torunların sönmüş o körpe çağı*

*Yatak odasında mezbah kurulmuş
Er kişi kalmamış hepsi vurulmuş
Körpe yavrucuklar kanla yorulmuş
Delik deşik olmuş ana kucağı*

*Vicdansız Rumlara müdara olmuş
Bu Türk'e onulmaz bir yara olmuş
Düşmanlar elinde paçavra olmuş
Nazlı gelinlerin ismet duvağı...
(Kaya 2009: 355-356)*

Âşık Veysel ise bir şiirinde Kıbrıs Türklerinin maruz kaldıkları maddi ve manevi şiddeti dile getirerek Türk ordusunun müdahalesiyle her şeyin düzeleceğini belirtmiştir. Veysel'in de konuyla ilgili şiir söyleyen birçok âşık gibi Makaryos'a bir şeyler söylemekten kendini alamadığı görülür. Sekiz kıtalık şiirin yedinci dörtlüğünde Veysel, Papaz Makaryos'un cezasız kalmayacağını söylemiştir.

*Kıbrıs'taki olan haksız olaylar
Kemirir içimi kurt olur gider
İnsanlık dışında yapılan işler
Bütün milletlere dert olur gider*

*Sanki din adamı o alçak papaz
Buladır dünyayı parmağı durmaz
Türkler haksız yere adam öldürmez
Bir gün Makaryos da mort olur gider*

...

*Kahraman ordumuz elde silahlar
Bir bir sorulacak kalır mı ahlar
Çizm'latında çiğnenirken alçaklar
Bakarsın binlerce Yorg'ölür gider*

*Veysel'in kafası kin ile dolu
Urumlar bu işi iyi bilmeli
Kıbrıs'a düşerse Türklerin yolu
Lefkoşe Türklere yurt olur gider
(Kaya 2004: 256-257)*

...

Kıbrıs meselesi üzerine âşıkların en yoğun üretim yaptıkları dönem, şüphesiz barış harekâtının gerçekleştirildiği süredir. Harekâtın yapıldığı 1974 yılında yalnızca âşıklar tarafından hazırlanmış onlarca Kıbrıs temalı plak çıkmıştır. Bunlar genellikle destan veya ağıt türünde şiirlerdir. Destan formundaki şiirler kahraman Türk askerini ve dönemin devlet adamlarını öven içeriklere sahiplerdir. Ağıt formundakiler ise Kıbrıs'ta şehit olan siviller ve askerler için yakılmıştır. İhsan Hınçer, yaptığı bir araştırmada o dönemde çıkan barış harekâtı temalı plakların listesini vererek bu olayın Türkiye'deki ses sanatçıları arasında oluşturduğu yankıya dikkat çekmiştir. Listede yalnızca âşıkların değil diğer müzik türlerinde eserler yorumlayan sanatçıların da isimleri yer almaktadır. Örneğin kantocu Nurhan Damcıoğlu, pop müziği sanatçısı Füsün Önal, halk müziği sanatçısı Bedia Akartürk, Türk hafifi müziği sanatçısı Özdemir Erdoğan, Türk sanat müziği sanatçısı Nesrin Sipahi bu isimlerden bazılarıdır. Ayrıca bir komedi grubu olan "Ateş Böcekleri" ve mizahi tarzda müzik yapan "Antenler" grubu da söz konusu listede yer almaktadır (Hınçer 1975: 7238-7242). Hınçer vasıtasıyla dikkat çekilen âşık tarzı örnekler, barış harekâtı temalı şiirlerin yalnızca elektronik ortamda ortaya konmuş numuneleridir. Konuya icra ortamları açısından yaklaşıldığında kayda geçmiş ya da geçmemiş yüzlerce barış harekâtı temalı şiirin var olduğu rahatlıkla söylenebilir. Barış harekâtıyla ilgili şiir söylemiş âşıklardan bir kısmının adı sıralandığında dönemin önde gelen âşıklarının birçoğunun harekâtle ilgili şiirler söyledikleri görülür. Ali Berat Alptekin'in konuyla ilgili çalışmasından hareketle dönemin barış harekâtıyla ilgili şiirler söylemiş başlıca âşıkları şöyle sıralanabilir: Rüstem Alyansoğlu, İsmail Aydın (Daimi), Murat Çobanoğlu, Gürbüz Değer, Sadi Değer (Hayreti), Halil İbrahim Güleç (Beyani), Dursun Kılıç (Dursun Cevheri), Edip Önal, Mehmet Ali Sarıgül (Gülhani), Mevlüt Şafak (İhsani), Mahmut Taş (Mahmut Coşkun), Şeref Taşlıova, Yaşar Yılmaz (Reyhani), Ali Açık (Ali Dayı), Mehmet Akça (Molla), Ömer Akçakaya (Yanık Umman), Hacı Bektaş Coşkun (Talibi), Bahri Durbilmez (Türkmenoğlu), İdris Eroğlu (Aşık Meydani), Neşet Ertaş, Hasan Güldiken, Ahmet Günbulut (Sefil Selimi), Fethi Kadioğlu, Ali Karabacak, Mehmet Kargı (Gürünlü Gülhani), Musa Merdanoğlu, Abdulkadir Namlı (İsmeti), Ali İzzet Özkan, Abdulkadir Temizyürek, Mustafa Turgut (Emsali), Bekir Sami Özsoy (Samimi/Nuri Şahinoğlu), Nevzat Türkten, Zeki Yıldırım (Mahrumi), Kemal Bülbül, Emine Düştü (Emine), Binali İnci (Kelkitli Serdari), Arif Şirin (Ozan Arif), Ali Taş, Şemsettin Kubat (Yoksul Derviş), Aşık Duran Bebek, Hazım Demirci (Deli Hazım), Halil Karabulut, Hacı Karakılçık, Abdulvahap Kocaman, Osman Taşkaya (Feymani), Mustafa Zülkadiroğlu (bk. Alptekin 2015: 11-172).

Bu süreçte üretilen şiirler, harekâtın nasıl başladığını, sürdüğünü ve sonlandığını anlatan, Türk askerini cesaretlendiren, öven, yücelten ve düşmanı yeren içeriklere sahiptir. Örneğin Adanalı âşık Hacı Karakılçık "Bir Daha" başlıklı şiirinde harekâtın nasıl başladığını ve nasıl zaferle sonuçlandığını coşkulu bir şekilde dile getirmiştir.

Türk gücünü ispat etti yeniden

Bu günleri sabır ile bekledik

*Bu şanı cihana saldı bir daha
Arslanlar yerinden kalktı aniden
Düşmanın içine daldı bir daha*

*Yaz kardeş tarihe 20 Temmuz
Girne'ye çıkardık Türk ordumuzu
Yavru vatan Kıbrıs öz yurdumuzu
Esaret elinden aldı bir daha*

*Uçakları, gemileri yükledik
Tarihe yeni bir zafer ekledik
Altın sayfalarla doldu bir daha*

*Albayrak Kıbrıs'ta dalgalanıyor
Akdeniz sevinçten çalkalanıyor
Enosis hayali gölgeleniyor
Hürriyet özgürlük geldi bir daha...
(Alptekin 1993: 136-137)*

Aynı şekilde Osmaniyeli âşık Feymani, harekâtın başarıyla sonuçlanmasının müjdesini “Kıbrıs ve Türklük Destanı” başlıklı şiiriyle vermiştir. Şiirdeki ifadelerinden hareketle tarif edilmez bir mutluluk yaşadığı düşünülen âşığın şiire yansıyan bu duyguları, aslında Türk halkının hislerinin sanatkârane bir yansımasıdır.

*Yirmi Temmuz bin dokuz yüz yetmiş dört
Türklerin Kıbrıs'a çıktığı gündür
Destanlar sahibi uygar milletin
Cunta kanununu yaktığı gündür
...
Azimle başardı Türkler savaşı
Bir anda kuşattı dağ ile taşı
Mehmetçik'in eğilmeyen hür başı
Vahşeti nizama taktığı gündür
...*

*Çoktan paslatmıştı süngüsünü kın
Geliyoruz dedik hem de çok yakın
İmansızlar imanlının ve Hakk'ın
Önünde yok olup çöktüğü gündür
...
Malazgirt, İstanbul bak fethimize
Kıbrıs çıkartması aynı mucize
Hızır Reisleri sor Akdeniz'e
Dünyayı nizama çektiği gündür...
(Artun 1996: 423-425)*

Sivaslı âşiklerden Ali Dayı, “sandın” redifli bir şiirinde Rumlara seslenerek Türk'ün intikamını elbette alacağını vurgulayarak barış harekâtının başladığını ima etmiştir. Her dörtlüğün son mısraında Rumlara yönelttiği soruyu “sandın” yani “zannettin” ifadesiyle pekiştiren âşık, böylece hesap soran bir üslup takınmıştır. Şiirin içerikle alakalı en dikkat çekici yönü, harekâtın çeşitli kesitlerinden örnekler barındırmasıdır.

*...
Serdarlıya girdi asker in ucu
Sarmaş dolaş oldu hep ana bacı
Geçmiş olsun artık çektiğin acı
Çekilen dertleri dinmez mi sandın*

*Ordular hücumda sahil boyunda
Yiğitler yetişir Türk'ün soyunda
Gazi veren mücahitler köyünde
Ağlayanlar bir gün gülmez mi sandın
Düşmanlar da bölük bölük bölündü*

Komutanlar vur emrini veriyor *En sonunda Lefke şehri alındı*
Omorfo'yu Türk ordusu sarıyor *Piri Camii'nde namaz kılındı*
Bura yetmez deyip yine yürüyor *İslam olan namaz kılmaz mı sandın...*
Güç görüp bunları olmaz mı sandın (Pürlü 1992: 58-59)

Erzurumlu âşıklardan Mevlüt İhsani, Mehmetçik'in artık Kıbrıs'ta olduğunu vurguladığı bir şiirinde barış harekâtının başarıyla sonuçlandığını belirtmiştir. İhsani, bu şiirinde barışın ne kadar güzel bir olgu olduğuna, Kıbrıs gibi doğal güzelliklerle dolu bir adaya barışın yakıştığına değinmiştir. Âşığa göre Türk askerinin harekâtla birlikte adaya yerleşmesi, güzel günlerin habercisidir.

Kalkardım, Mersin'den bakardım her gün *Magosa Ovası, Beşparmak dağı*
Kederim Kıbrıs'ta, sızım Kıbrıs'ta *Artık Rum'un değil, Türk'ün durağı*
Şükrolsun Allah'a, geldi şanlı gün *Limon, portakallı, turunçlu bağı*
Dalgalan bayrağım bizim Kıbrıs'ta. *Fındığı, zeytini, üzüm Kıbrıs'ta.*

Söyle salkım söğüt, yeşil yapraklar *Gittik özgürlüğe, gittik barışa*
Yandı, tüter oldu şimdi ocaklar *Küheylanlar hazırladık yarışa*
Ak gelin giyinsin allı duvaklar *Bu toprak Türk'ündür ta baştanbaşa*
Gülsün, murat alsın kızım Kıbrıs'ta. *Şehidim Kıbrıs'ta, gazim Kıbrıs'ta...*
(Düzgün 1997: 48)

Âşık tarzı şiir geleneğinin barış harekâtı ve Kıbrıs sorunuyla ilgili üretimi, sonraki süreçte de devam etmiştir. Harekâtın başarılı olması, Rumları sindirmiş ve Rumların kendi sınırları içine çekilmelerine vesile olmuştur. Ancak bu gelişmeler, onların Kıbrıs'la ilgili hayallerinin sonunu getirmemiştir. Saldırgan tutumlarını günümüzde de devam ettiren Rumlar beyhude hayaller peşine takılarak ada üzerinde stratejik çıkarlar gözeten başta Yunanistan olmak üzere diğer Batılı devletlerin maşası olmaya devam etmektedirler. Fiziksel boyutlarda olmasa da adada tesis edilen barışa gölge düşürmek için söylemsel ve düşünsel bağlamda tacizlerine devam eden Rumlara karşı Türkiye halkı adadaki soydaşlarının yanında olmaya devam etmektedir. Bu desteğin en somut örnekleri arasında âşıkların şiirleri yer almaktadır. Harekâtın üzerinden yıllar geçse de harekâtla ve Kıbrıs sorunuyla ilgili şiirlerin üretiminde kesinti olmamıştır. Ozantürk mahlaslı aynı zamanda Türk halk bilimi profesörü olan Bayram Durbilmez'in "Kıbrıs Destanı" bu hususta verilebilecek örnekler arasındadır. Şiirde Kıbrıs'ın her daim Türk kalacağı mesajı, barışçıl bir tutum içinde iletilmiş, barışın oluşturulamaması durumunda Türk'ün neler yapabileceği tarihten örnekler verilerek izah edilmiştir.

...

Vazgeç düşmanlıktan insanca yürü

*Bu derin yaranın ilacı barış
İyide güzeldel olmalı yarış
Türkoğlu yurdundan vermez bir karış
Kıbrıs Türk'tür Türk kalacak her zaman
Gitti bu uğurda on binlerce can*

*Türklüğün şiarı barış hoşgörü
Yol gösterir yine Türk'e gökbörü
Kıbrıs Türk'tür Türk kalacak her zaman
Ayaklanır dağlar köpürür umman...
(Alptekin 2015: 72-74).*

Avşaroğlu mahlaslı Erdal Özkan, "Türk Yurdu Kıbrıs" adlı şiirinde Kıbrıs Türk tarihini anlatarak adanın 16. yüzyıldan beri bir Türk yurdu olduğuna dikkat çekmiştir. Dokuz dörtlükten oluşan şiir, Kıbrıs'ın askerî ve siyasi tarihine ayna tutar niteliktedir. Adanın fethi, Rauf Denktaş'ın ve Fazıl Küçük'ün adanın bağımsızlığı yolundaki çabaları, 1983'te Türk devleti kurularak cumhuriyetin ilan edilmesi gibi hususlar şiirde yer alan ayrıntılar arasındadır. Şiirde ayrıca adadaki huzuru bozan Makaryos, Yeoryos Grivas, Nikos Sampson'a da değinilmiş, bu kişilerin girişimlerinin başarısız olduğu vurgulanmıştır.

*Bin beş yüz yetmişden bugüne kadar
Dört asırdır Türk'ün vatanı Kıbrıs
Toprağı denizi göğüne kadar
İzi vardır Türk'ün vatanı Kıbrıs
...*

*Bin beş yüz yetmişden bugüne kadar
Dört asırdır Türk'ün vatanı Kıbrıs
Toprağı denizi göğüne kadar
İzi vardır Türk'ün vatanı Kıbrıs
...*

*Doktor Fazıl Küçük çok emek verdi
Kıbrıs konusunu masaya serdi
Türk'e çatan nice köpek geberdi
Gücü sırdır Türkün vatanı Kıbrıs*

*Altmış dörtte azan Makariyos'du
Altmış yedisinde Grivas azdı
Yetmiş dörtte Sampson kıyusun kazdı
Sesi gürdür Türk'ün vatanı Kıbrıs
...*

*Tam hürriyet için karar verildi
Seksen üçte yeni devlet kuruldu
Hür dünyada Türk'ün gücü görüldü
Ebed yârdır Türk'ün vatanı Kıbrıs...
(Durbilmez 1999: 39-40)*

Bir başka âşık, Öksüz Ozan mahlaslı Mahmut Yıldırım ise hayatını Kıbrıs mücadelesine adanmış bir devlet adamı olan Rauf Denktaş'ın 2012'deki vefatı üzerine bir şiir söylemiştir. Âşık, şiirinde Denktaş'ın vefatına duyduğu üzüntüyü dile getirirken Kıbrıs için verdiği haklı mücadeleyi hatırlatmıştır.

*Kıbrıs davasının yiğit başbuğu
Gitti Rauf Denktaş ağlıyorum ben
Mehmetçikle dikti o şanlı tuğu
Onunla atıye çağlıyorum ben*

*Ol büyük davanın alpereni sen
Ada Türklüğünün yön vereni sen
Yeşil adamızın has yareni sen
Senin hatırına tuğluyorum ben...
(Alptekin 2015: 42)*

Kıbrıs'taki mücadele sürecinde önemli bir rol oynayan ve Türkiye'nin desteğiyle önceki benzer oluşumların dinamikleriyle şekillendirilerek 1 Ağustos 1958'de kurulan "Türk

Mukavemet Teşkilatı” yani TMT’ye de âşık şiirlerinde rastlamak mümkündür (Durbilmez, 2013: 180-182). TMT’nin yürüttüğü başarılı faaliyetler neticesinde 1960’ların başında Kıbrıs’ta kurulacak ortak cumhuriyetin temel ilkelerinin belirlenmesi için İngiltere ve Yunanistan ile masaya oturulmuştur. Seyyah Ozan mahlasını taşıyan “TMT Destanı” başlıklı bir şiirden bu teşkilatın yürüttüğü çalışmalarla ilgili bilgi edinmek mümkündür. Şiirde ayrıca teşkilatta görev alan kişiler ve bunların o dönemde kullandıkları takma adlar da yer almaktadır. Kıbrıs Cumhuriyeti’nden (1960) barış harekâtına (1974) ve nihayetinde Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nin kurulmasına (1983) kadar geçen süreç, bu şiirde dikkat çekici bir şekilde özetlenmiştir.

<i>‘Raci’ Nalbantoğlu, ‘Mülâyim’ Denктаş</i>	<i>Enosisi düşler Rum’un her biri</i>
<i>Sırdık Mukavemet Teşkilâtıyla</i>	<i>Saldırır hayalin olup esiri</i>
<i>‘Nazım’ Tanrısevdi bu üç gönüldaş</i>	<i>Vurulmak istenen demir zinciri</i>
<i>Yârdık Mukavemet Teşkilâtıyla</i>	<i>Kırdık Mukavemet Teşkilâtıyla</i>
<i>Her gün bir saldırı, her gün bir puslu</i>	<i>Bak Türk Mukavemet Teşkilâtı’na</i>
<i>Kana boyanmıştı Akdeniz’de su</i>	<i>Türkiye’nin Barış Harekâtı’na</i>
<i>Gelince Binbaşı İsmail Tansu</i>	<i>Yükselir şehitler Tanrı katına</i>
<i>Gördük Mukavemet Teşkilâtıyla</i>	<i>Erdik Mukavemet Teşkilâtıyla...</i>
...	(Durbilmez 2013: 183)

1925’te İngiltere’nin yönetimine girmesiyle birlikte Kıbrıs’ta başlayan sorunlar, her daim Türkiye’nin de gündeminde olmuştur. Haber alma sisteminin önemli bir parçası olan medyanın Türkiye’de güçlenmesiyle birlikte Türkiye halkı dünyanın dört bir yanında gelişen olaylardan haberdar olmaya başlamıştır ki söz konusu haber alınan muhitlerden biri de Kıbrıs’tır. İngiliz yönetimine geçmesiyle birlikte (1925) Kıbrıs’ta dengelerin Türklerin aleyhine bozulması, gittikçe büyüyen sorunlar zincirini de beraberinde getirmiştir. Adadaki Türk halkına yapılan kötü muamelenin en yakın takipçisi ve tepki göstereni de şüphesiz Türkiye Cumhuriyeti devleti ve halkı olmuştur. Bu bağlamda halk tarafından gösterilen tepkilerin bir ayağını da âşıklar oluşturmaktadır. Verilen örneklerden de anlaşılacağı üzere âşıklar en başından beri Kıbrıs’ta yaşanan gelişmelerle ilgili duygu ve düşüncelerini sürekli dile getirmişlerdir. Hangi siyasi görüşten olurlarsa olsunlar âşıklar, Kıbrıs ile ilgili düşüncelerinde hemfikir olmuşlardır. Örneğin Kore Savaşı âşıklar arasında pek de ses getirmezken² Kıbrıs sorunu ve devamında gerçekleşen barış harekâtı âşıkları yoğun bir üretime sevk etmiştir.

² Âşıklar elbette Kore Savaşı’yla da ilgili şiirler üretip söylemişlerdir. Ancak söz konusu savaş, Türk halkına yönelik bir tehdidin ortadan kaldırılmasına yönelik olmadığı için üretilen şiirler yalnızca Türk askerinin Kore’de gösterdiği başarıyı anlatan içeriklere sahiplerdir. Ayrıca âşıklık geleneğinde Kore Savaşı’na yönelik yüzlerce şiirin üretilmesi gibi bir durum da söz konusu değildir. Kore’yle ilgili âşıklık

Sonuç

Kıbrıs sorununun başlangıcından bugüne kadar âşık edebiyatına yansımalarına yönelik daha birçok örnek vermek mümkündür. Ancak burada amaç, ulaşılabilen bütün örnekleri sıralamak değil, elde edilen örneklerden hareketle bu meselenin âşıklık geleneğinin ne zamandan beri gündeminde olduğuna dikkat çekmek ve bu meseleye dair üretilen şiirlerde hangi konulara temas edildiğini gözler önüne sermektir. Dolayısıyla çalışmada verilen örneklerin ele alınan konunun anlaşılması hususunda yeterli olacağı düşünülmektedir.

Kıbrıs sorunuyla ilgili şiirlerde üzerinde durulan konular maddeler hâlinde şu şekilde sıralanabilir:

1. Kıbrıs'taki Türk halkının yaşadığı sıkıntılar, Rumların adada yaptıkları.
2. Kıbrıs'a askerî bir müdahalenin gerekliliği.
3. Türkiye'nin Kıbrıs Türklerinin yanında olduğu.
4. Harekâtın nasıl başladığına ve harekâta dair ayrıntılar.
5. Türk askerinin barış harekâtı sırasındaki kahramanlığı.
6. Harekât sırasında yaralanan ve şehit düşen siviller ve askerler.
7. Düşman askerinin tahkir ve tezyif edilmesi.
8. Rumların dünyadaki destekçileri.
9. Kıbrıs'ta sorun çıkaran yöneticiler, askerler, din adamları vs.
10. Türk ordusunun tarihteki diğer başarıları.
11. Harekâtle birlikte Kıbrıs'ta barışın Türk ordusu tarafından tesis edilmesi.
12. Kıbrıs'ın doğal ve tarihi güzellikleri.
13. Kıbrıs Türk tarihi.
14. Kıbrıs Türk halkı için mücadele eden kişiler.

Kaynakça

- Akça, Mehmet (1969), *Bu Vatan Bizimdir*, Ankara: Altınok Matbaası.
- Alptekin, Ali Berat (1993), *Âşık Hacı Karakılıçık Hayatı, Sanatı ve Şiirlerinden Örnekler*, Antakya: Tesfa Yayıncılık.
- Alptekin, Ali Berat (2015), *Anadolu'dan Kıbrıs'a Halk Kültürü Köprüsü*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Armaoğlu, Fahir (1991), *20. Yüzyıl Siyasî Tarihi (1914-1990) Cilt I*, Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

geleneğindeki şiir üretimi savaş sırasında gerçekleşmiş, savaştan sonra kesilmiştir (bk. Güvenç 2014). Savaştan sonraki süreçte âşıklar başlı başına Kore'yle ilgili şiirler ortaya koymak yerine kahramanlık temalı şiirlerinde Türk askerinin gücünü anlatmak adına Kore Savaşı'na dair hatırlatmalarda bulunmuşlardır. Buna karşılık üzerinden yıllar geçse de Kıbrıs Barış Harekâtını konu edinen şiir üretimi âşıklar arasında hâlâ devam etmektedir.

- Artun, Erman (1996), *Günümüzde Adana Âşıklık Geleneği (1966-1996) ve Âşık Feymani*, Adana: Adana İl Kültür Müdürlüğü Yayınları.
- Atılgan, Halil (1997), *Ceyhanlı Âşık Ferrahi*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Bayrı, Mehmet Halit (1964), “Kıbrıslı Âşık Kenzi ve Kıbrıs Destanı”, *Türk Folklor Araştırmaları*, 8/176: 3356-3358.
- Cevlânî, Fikret-Halil Kaya (1999), *Karşılı Halk Ozanı Âşık Dursun Cevlânî (Millî Kültürümüzdeki Yeri)*, Ankara: Bizimbüro Basımevi.
- Çavdar, Tevfik (2004), *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi (1950'den Günümüze)*, Ankara: İmge Kitabevi.
- Çobanoğlu, Özkul (2000), *Âşık Tarzı Kültür Geleneği ve Destan Türü*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Durbilmez, Bayram (1999), *Kayserili Halk Şairlerinin Şiirlerinde Kıbrıs*, Kayseri: Geçit Yayınları.
- Durbilmez, Bayram (2013), “Tarihî Gerçeklerin Âşık Edebiyatına Yansımaları Bağlamında Türk Mukavemet Teşkilatı ve Kıbrıs Mücahitleri”, *Folklor/Edebiyat*, 19/76: 173-193.
- Düzgün, Dilaver (1997), *Âşık Mevlüt İhsani Hayatı, Sanatı ve Şiirlerinden Seçmeler*, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları.
- Düzgün, Dilaver (2011), *Dertli Divanı / Karşılaştırmalı Metin*, Erzurum: Fenomen Yayıncılık.
- Elçin, Şükrü (1988), *Akdeniz'de ve Cezâyir'de Türk Halk Şairleri*, Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.
- Gazioğlu, Ahmet C. (2001), “Kıbrıs Sorunu, Ortaklık Cumhuriyeti ve AB Üyeliği Girişimlerinin Siyasi ve Hukuki Yönleri”, *Dünden Bugüne Kıbrıs Meselesi*, (yay. haz. Ali Ahmetbeyoğlu-Erhan Afyoncu), İstanbul: TATAV Yayınları, 255-306.
- Güvenç, Ahmet Özgür (2014), “Örnekleriyle Âşık Şiirinde Kore Savaşı”, *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 53: 125-162.
- Hınçer, İhsan (1975), “Kıbrıs Zaferi, Ozanlarımız ve Yapılan Plaklarımız”, *Türk Folklor Araştırmaları*, 16/307: 7238-7242.
- Kaya, Doğan (2004), *Âşık Veysel*, Sivas: Sivas Valiliği.
- Kaya, Doğan (2009), *Sivas Halk Şairleri I*, Sivas: Sivas Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü.
- Kili, Suna (2008), *Türk Devrim Tarihi*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Köktürk, Şahin (2011), *Samsunlu Âşık Kemâlî Bülbül Hayatı-Sanatı-Şiirleri*, Samsun: İlkadım Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü Kültür Yayınları.
- Köprülü, Fuad (1914), “Âşık Teşkilatı ve Âşık Fasılları”, *İkdam*, 25 Nisan, 3.
- Köprülü, M. Fuad (2004). *Saz Şairleri I-V*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Külekeçi, Numan-Turgut Karabey (1995). “Fetihname-i Kıbrıs”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 2: 81-102.
- Önür, Ethem (1964), “Âşık Ali İzzet Kıbrıs'ta”, *Türk Folklor Araştırmaları*, 8/176: 3359-3360.
- Pürlü, Kadir (1992), *Âşık Ali Dayı Hayatı ve Şiirleri*, Sivas: Esnaf Ofset Matbaacılık.
- Sakaoğlu, Saim (2002), *Kadirli Âşık Halil Karabulut Destan Destan Üstüne*, Kadirli: Sebat Matbaası.

Extended Summary

As a member and spokesperson of the society, the minstrel is an artist who is not indifferent to the events he witnessed or heard. The minstrel, who takes it as his duty to focus especially on social issues in his poems, expresses his feelings and thoughts in a humorous or serious manner with this awareness. Among social issues, conflicts and disagreements that occur between groups that are separated due to different factors also have an important place. Religion and race facts are the main factors that trigger the divisions between societies in the world. Cyprus is one of the places where this kind of separation took place in the historical process. The island, which has been a Turkish homeland for nearly five hundred years, unfortunately, has been the scene of bad events that will shadow the beauty of the island since the beginning of the 20th century. The British rule in 1925 caused the balance between the two communities (Turks and Greeks) living on the island to turn in favor of the Greeks. Thus, the Turks living on the island were subjected to the ill-treatment of the Greeks who were spoiled and supported by the western powers. Republic of Turkey and her people, made their compatriots living on the island reacted against the persecution. Among those who reacted are the minstrels, who are defined as the spokesperson of the people. Minstrels have expressed these inhumane treatments in their poems since the beginning of the events. As it can be understood, the production of the minstrels regarding the Cyprus problem is not limited to the peace operation in 1974. The minstrel-style production on the Cyprus problem started years before the operation and continues vividly.

As can be seen from the examples given in the study, the lovers have constantly expressed their feelings and thoughts about the developments in Cyprus from the very beginning. Regardless of their political views, the minstrels united in their thoughts on Cyprus. For example, while the Korean War did not make much noise among the minstrels, the Cyprus problem and the peace operation that followed led them to an intensive production. Of course, Minstrels produced and sung poems about the Korean War. However, since the Korean War was not aimed at eliminating a threat to the Turkish people, the poems produced only contain contents describing the success of the Turkish soldier in Korea. The production of poetry about the Korean War in the minstrel tradition took place during the war and ended after the war. In the period after the war, the lovers made reminders about the Korean War in order to explain the power of the Turkish soldier in their heroic poems instead of producing poems about the Korean War. On the other hand, even after many years, the production of poems about the Cyprus Peace Operation continues among the minstrels.

It is possible to give many more examples of the reflections of the Cyprus problem on the literature of minstrels from the beginning until today. However, our aim is not to list all the examples that can be reached. The main point we want to focus on is to draw attention to when the Cyprus problem has been on the agenda of the tradition of minstrelsy, based on the examples obtained. In addition, our other aim is to reveal which subjects are touched upon in the poems

produced on the Cyprus issue. Therefore, it is thought that the examples given in the study will be sufficient to understand the subject matter.

In this context, the issues emphasized in the poems about the Cyprus problem can be listed as follows:

The problems experienced by the Turkish people in Cyprus, what the Greeks did on the island.

The necessity of a military intervention in Cyprus.

Turkey is a supporter of the Turkish Cypriots.

Details of how the Peace Operation started and how it continued and ended.

The heroism of the Turkish soldier during the peace operation.

Civilians and soldiers injuring and martyring during the peace operation.

Humiliating the enemy soldier and making fun of him.

Supporters of the Greeks around the world.

Administrators, soldiers, clergy etc. who cause problems in Cyprus.

Other achievements of the Turkish army in history.

The establishment of peace in Cyprus by the Turkish army with the operation.

Natural and historical beauties of Cyprus.

Turkish history in Cyprus

People fighting for the Turkish Cypriot people.